
**ПРИНЦИПИ ПЕДАГОГІКИ МИРУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В
НАВЧАННІ Й ВИХОВАННІ МОЛОДІ.
ВИХОВАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ГРОМАДЯНСЬКИХ
ЧЕСНОТ – ОДНА З ЦІЛЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПЕДАГОГІКИ МИРУ**

**Лариса СЕМЕНОВСЬКА,
Світлана КІКТО**

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні глобальні та національні трансформації, спричинені переходом до економіки знань та стрімким технологічним прогресом, вимагають кардинального переосмислення фундаментальної ролі та функцій системи вищої освіти України. Явища цифровізації, інтернаціоналізації та незворотна інтеграція до європейського простору вищої освіти формують принципово нові вимоги до архітектури освітніх програм, набору компетентностей випускників і, найголовніше, до інституційних механізмів забезпечення якості. В умовах цих трансформаційних зрушень ключовим імперативом модернізації є формування людського капіталу нового покоління, який має бути не лише конкурентоспроможним, а й здатним ініціювати інноваційний розвиток держави. Законодавчі акти, зокрема Закон України «Про вищу освіту» [4, с. 4], чітко визначають орієнтацію системи на «підготовку конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни». Це свідчить про те, що перетворення вищої освіти є не вибіркоким або ситуативним оновленням окремих аспектів, а системним, цілісним процесом модернізації її цільових установок, структури, змісту та інструментарію.

Продовжуючи думку про стратегічні зміни, однією з найбільш значущих складових національних реформ залишається інтеграція у європейський освітній простір, що детермінує необхідність гармонізації стандартів якості, підвищення академічної мобільності та взаємного визнання кваліфікацій. Цей процес слід розглядати як двосторонній: з одного боку, він є механізмом впровадження найкращих практик європейського простору вищої освіти, а з іншого – платформою для збагачення європейського досвіду унікальними напрацюваннями української вищої школи. Угода про асоціацію між Україною та ЄС [5, с. 1–2] підсилює вимоги до оновлення механізмів забезпечення якості. У контексті Болонського процесу інтеграція охоплює не лише стандартизацію рівнів освіти, а й утвердження культури якості, студентоцентризму та посилення академічної мобільності. Національна рамка кваліфікацій [3, с. 2] виступає критично важливим інструментом

узгодження вимог ринку праці та освітньої підготовки, забезпечуючи прозорість та адаптацію стандартів. Українські науковці, зокрема Н. Музиченко [6, с. 15], справедливо акцентують, що євроінтеграційні процеси є фундаментальною запорукою підвищення конкурентоспроможності та міжнародного визнання національної системи. Прогнозування розвитку цього напрямку свідчить, що найближчими роками українські ЗВО трансформуються у високоінтегровані інституції, що активно пропонують спільні освітні програми та створюють міжнародні дослідницькі консорціуми, підвищуючи свою стійкість та інституційну спроможність.

Паралельно з євроінтеграцією, цифровізація виступає як найбільш динамічна та потужна тенденція, що здійснює епохальну зміну освітнього середовища. Її вплив значно перевищує просте технічне оснащення, торкаючись трансформації методів навчання, управління та взаємодії. Вища освіта активно інкорпорує технології штучного інтелекту (ШІ), аналізу великих даних (Big Data) та хмарних сервісів, що забезпечує безпрецедентну доступність, гнучкість та, головне, індивідуалізацію освітнього процесу. Застосування цифрових рішень дозволяє реалізувати глибоко персоналізоване навчання, де зміст, темп та методи викладання адаптуються до унікальних потреб, попереднього досвіду та стилю навчання кожного здобувача.

Саме на цьому критичному етапі розвитку постає необхідність впровадження парадигми навчання впродовж життя (Lifelong Learning, LLL), що є прямою відповіддю на прискорену застарілість професійних знань. Сучасний університет перестає бути кінцевим пунктом освіти і перетворюється на неперервний центр навчання. Ця зміна ролі вимагає переходу від традиційної педагогічної (дитино-центрованої) моделі до андрагогічної (доросло-центрованої) моделі. Андрагогічний підхід ґрунтується на принципах самоспрямованості, використанні життєвого та професійного досвіду як ключового ресурсу, а також орієнтації на негайну практичну релевантність набутих знань. Дослідниця Л. Лук'янова [7] наголошує, що перехід до андрагогіки є необхідною умовою для успішної реалізації програм перекваліфікації (reskilling) та підвищення кваліфікації (upskilling) дорослого населення, що є життєво важливим для підтримки динаміки ринку праці та стійкості економіки. Таким чином, прогнозується, що університети майбутнього створять гнучкі модульні системи мікрокваліфікацій, що дозволять професіоналам швидко оновлювати знання без необхідності проходження повних освітніх циклів.

Водночас, технологічні та структурні зміни не можуть бути ефективними без глибокого гуманістичного переосмислення цілей освіти. Глобальна доповідь ЮНЕСКО «Reimagining our futures together» [8] висуває концепцію «нового соціального контракту для освіти», який має підготувати людину до життя в умовах невизначеності (концепція VUCA-

світу). Ці вимоги реалізуються через принципи гуманізації та індивідуалізації. Гуманізація передбачає переорієнтацію освітнього процесу на студентоцентризм, розвиток критичного мислення, соціальної відповідальності та емоційного інтелекту, що є ключовим для формування особистості, готової до життя та ефективної діяльності у складному, швидкозмінному світі. Індивідуалізація забезпечується не лише технологіями, але й гнучкістю освітніх траєкторій, широким вибором курсів та інститутом наставництва (менторства), дозволяючи здобувачу максимально реалізувати свій потенціал. В. Огнев'юк та С. Калашнікова [7, с. 88] підтверджують, що «вищої освіти, яка модернізується, властива особистісно-орієнтована парадигма», що вимагає розвитку унікальних здібностей кожного здобувача.

Нарешті, стратегічні орієнтири закріплені у Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки [2, с. 34], яка визначає візію системи як «конкурентоспроможна система різноманітних ЗВО, інтегрована у світовий освітній та дослідницький простір». Документ підкреслює необхідність забезпечення інституційної автономії, прозорості управління та ефективної взаємодії освіти, науки й бізнесу. Отже, трансформація вищої освіти України є багатоаспектним та комплексним процесом, що охоплює оновлення змісту, гармонізацію кваліфікацій, підвищення якості та розширення міжнародної інтеграції. Провідні тенденції модернізації — європейська інтеграція, цифровізація, гуманізація та індивідуалізація, що інтегровані з принципами андрагогіки та парадигмою навчання впродовж життя, — формують надійне підґрунтя для створення інноваційної, стійкої та соціально-відповідальної системи вищої освіти, здатної не лише відповідати викликам XXI століття, але й забезпечувати сталий розвиток і конкурентоспроможність української держави.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення: 25.09.2024).
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лют. 2022 р. № 286-р. Київ : Кабінет Міністрів України, 2022. 51 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286-> (дата звернення: 25.09.2024).
3. National Qualifications Framework — Ukraine. Turin : European Training Foundation, 2021. 24 p. URL: <https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-11/ukraine.pdf> (дата звернення: 25.09.2024).

4. EU–Ukraine Association Agreement: Quick Guide to the Association Agreement. Brussels : European External Action Service, 2014. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/quick-guide-to-the-association-agreement_en (дата звернення: 25.10.2024).

5. Музиченко Н. В. Євроінтеграційні пріоритети вищої освіти України в умовах глобалізації. *Педагогіка і психологія*. 2023. № 4. С. 12–20.

6. Огнев'юк В. О., Калашнікова С. А. Гуманізація та індивідуалізація вищої освіти як імператив XXI століття. *Освіта і управління*. 2024. Т. 27, № 2. С. 85–94.

7. Лук'янова Л. Б. Акмеологічний ресурс андрагогічної моделі навчання. *Проблеми освіти*. 2017. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/18170/1/%D0%BB%D1%83%D0%BA%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).

8. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris : UNESCO, 2021. 186 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en> (дата звернення: 24.10.2024).

Іван КРАВЧЕНКО

ПЕДАГОГІКА ТОЛЕРАНТНОСТІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

В. О. Сухомлинський виявив себе ревним будівничим соціалістичної школи, проповідником класової нетерпимості, поборником радянського псевдопатріотизму, вірогідним тоталітарного режиму тощо. Але не це є визначальним у його спадщині. Творчо працюючи вчителі розуміли ідеологічні сентенції Сухомлинського як необхідну данину комуністичній цензурі й вибірково ставилися до його спадщини. В ній провідне місце займає ідея гуманізму, людяності та добротності. Педагог переконливо стверджує, що виховання гуманізму, людяності здійснюється через творення людям добра.

Цій проблемі присвячено більшість робіт педагога. На його думку, ідея людяності насамперед реалізується через розвиток всіх потенціальних, інтелектуальних і фізіологічних можливостей особистості. Всебічно розвинена особистість втілює в собі повноту і гармонію сил, здібностей, пристрастей, потреб, які визначають моральну, ідейну, громадянську, розумову, творчу, трудову, естетичну, емоційну, фізичну досконалість. Педагог наголошував, що працюючи над втіленням в практику ідеї всебічного розвитку ніколи не можна досягти однакової межі інтелектуального збагачення, пізнання, духовного удосконалення. Ця